

Iztok Osojnik

Luske in perje

Cankarjeva založba, Ljubljana 1993

Iztok Osojnik, samo generacijo mlajši od Tomaža Šalamuna, slovenskega *enfant terrible*, je v kratkem času poleg *Srednjeevropskega kvarteta* izdal zbirko *Luske in perje*. Kdor bo primerjal obe Osojnikovi knjižici, bo brž ugotovil, da ju družijo identičen stilno-jezikovni postopek, medtem ko sta si po motivih in temah diametralno nasprotni. *Srednjeevropski kvartet* priključuje pred bralca konkretni in duhovni prostor Srednje Evrope, tj. poseben spoj travmatičnosti, strahu, tesnobe in pričakovanja. Nič ali bolj malo od pravkar naštetega ne ostane v *Luskah in perju*. Sam naslov vsebuje aluzijo na kačo in ptiča. Spoj, v katerem oba živalska motiva nastopata skupaj, je znamenito božanstvo iz južnoameriške, predkolumbovske mitologije Quetzalcoatl ali Pernata kača. Mitsko izročilo Toltekov pravi, da je Quetzalcoatl bog, ki se je ob samozažigu iz kače spremenil v prekrasnega ptiča. Dvojnost zemeljskega plazilca in nebeškega ptiča simbolizira dvojnost pritlehnosti in vzvišenosti, spolnega in duhovnega. Zato ne nosi po naključju osrednji cikel zadnje Osojnikove zbirke imena tega božanstva. Tu se zlahka navežemo na znamenito istoimensko pesnitev pesnika iz Nikaragve Ernesta Cardenala. V nji dedič omikanih ljudstev iz časa pred Kolumbom na nepozaben način razkrije subverzivno, destruktivno plat mita o Pernati kači, miroljubnem bogu, ki je zavračal človeške žrtve. Eden od vzrokov za propad omikanih kultur in civilizacij na tleh Srednje Amerike je namreč ravno mit o Quetzalcoatl. Osojnik "pripoveduje" zgodbo o Pernati kači drugače. Mit mu rabi kot pretveza, da bralca popelje na imaginarno potovanje v osebni, notranji čas in prostor. V čas in prostor, v katerem se v metaforično bogatem, sapo jemajočem popisu doživetij, razporežen, vtisov in pijanih vizij z napornih potovanj telesa in duha, spola in misli razkriva bogata, razplastena in nemirna ustvarjalčeva notranjost. Ki je – tako kot Quetzalcoatl – razpeta na čutni in duhovni pol.

Podobno kot v prejšnji zbirki razvija pesnik modernistični oblikovni postopek, katerega pglavitna značilnost je, da priključuje različne časovne pramene, preteklost, sedanjost in prihodnost v prostor iste pesmi. Čas v poetičnem tkivu Osojnikovih stihov se pošastno raztegne, tako da vključi vase tako arhaični čas pesniškega subjekta kot

tudi prihodnost tega, kar tekst pravkar izreka. Kot v alkimistični retorti se tekst preobrazí iz časa v ne-čas, v svojevrstni časovni stroj, ki preteklost, sedanost in prihodnost eliotovsko zlije v en sam, večno navzoč Zdaj. Kot primer naj navedem odlomek iz pesmi Ljubljani, ki jo je avtor vključil v opus *Teksti resničnosti*, nastal naj bi v Osaki 1980: "Dolgi, brezciljni potepi, jointi, star tri leta na ramenih / Svojega očeta, na fotografiji. Skrivnostna, egipčanska / Trdnjava jezu, koder Ljubljani podivja, kamor sem / Se kot otrok zavlekel v čudni nuji kot v Platonovo ali / Nietzschejevo votlino / Izginil zase in za svet, čudno svetel in pijan, / Razdehten v dno duše / Stara Ljubljana, brezštevnikat prekrokana, topla od / Poletnega sonca, granitne kocke, ko ubijajo s / Slastjo, ki je ni moč zagrabiti, ustaviti. / Dolgi hodniki ur, ko sem samo gledal..." (str. 9, 10). Osojnikova izraba časovnosti je na moč podobna elipsi, ki se uvija vase in razteza v neskončno. Kakor vemo, je elipsa matematični simbol za neskončnost. Tako lucidni paradoksi so posebej učinkoviti v navdahnjeni govorici poetičnih podob.

Motivna topografija *Lusk in perja* posnema značilno ikonografijo zelenega kontinenta. Neprestano se pojavljajo podobe pelikanov, tukanov, jaguarjev, kač, jastrebov v sončni pokrajini koruznih polj, tropskih gozdov in blatnih rek pod razbeljenim nebom. Pesnik se – vsaj tako se zdi – popolnoma vživi v frenetični ritem neke druge, popolnoma drugačne kulture in civilizacije. Z verzi skuša posneti občutljivost in duh sladkega, napornega baroka. Dialog z miti, zgodovino in umetnostjo Latinške Amerike, kakršnega vodi slovenski pesnik, prinaša svež veter na tukajšnje pesniško prizorišče. To pa je element, ki Osojnika izstreli v neposredno bližino Šalamunovega pesnjenja s konca sedemdesetih in začetka osemdesetih let, v orbito njegove "mehiške faze", kamor sodijo zbirke, kot so recimo *Mera časa*, *Maske*, *Balada za Metko Krašovec*, *Sonet o mleku*, *Glas* in *Soy realidad*.

Strastne, zasoplo temperamentne stihe pričujoče govorice narekuje enotna, vse preplavljajoča senzibilnost, neustavljiv tok zavesti, v katerem se bolečina in slast, trpljenje in radost, ubijajoča praznina in ekstatična polnost zlijeta v celoto. Ali kakor na strani 15 zapiše avtor: "in odsotnost // neobstoječega globalnega smisla, ki bi se ga dalo jahat / kot konja, ko žigosajo krave. pa vendar obstaja polnost / bivanja. kot kite metuljev šelesti po uhljih in polni otekaajoči / čas z radovednostjo." Bralcu se zvrtniči pred očmi od mozaika frenetičnih podob, epizod, utrinkov, ki jih pesnik silovito bruha iz razgibane notranjosti. Samo čudimo se lahko napetosti in vročici, ki si je podvrgla zapisovalca teh emocionalno odkritosrčnih ter skrajno nabitih zapisov, ki se oblikujejo iz nepretrgane plazme besed. Pesnik ima vrh vsega pretanjen posluš za detajle naravnega pejsaža, saj neverjetno spretno pretoči vtise, ki jih v njem sproži pokrajina, v meandre ritmično vzvalovane pisave. Na delu je modernistična hipertrofija jaza, kar rezultira v nori ples stavkov in kompozicijskih enot, kjer se notranja in zunanja plast tesno prepletata in medsebojno prežemata. Ne da se spregledati ambicij Osojnikove avtorske govorice: na eni strani simultani, kar se da izčrpen popis popotnih doživetij, fragmentov razpoloženj, spominskih vtisov in vizij, po drugi strani pa iz entropije naplavljenih dogodkov izločiti in povzdigniti doživljajske vrhunce, v katerih se v vsej

neposrednosti, moči in lepoti razkriva ustvarjalčeva subjektivnost. Osojnikove pesmi s halucinatoričnimi metaforičnimi prebliski in s slo po razkrivanju lastne subjektivnosti zasledujejo poetiko zgodnjega modernizma, ki je navsezadnje tista umetniška forma, kateri se da še najbolj približati Osojnikovo lirično introspekcijo ali jo kar ujeti vanjo.

Da bi avtor prenesel na bralca močnejše, pristnejše doživljanje in občutenje latinskoameriškega kontinenta, njegovih geografskih in duhovnih koordinat, vplete v pesniško tkivo španske besede. Postopek najizraziteje učinkuje v drznih in nenavadnih metaforičnih sklopih, ki sugerirajo močne, sunkovite čutne doživljaje, dramatične pretrese, temperamentna razpoloženja. Osojnikova pesniška govorica kritično, z ironično distanco reflektira svoj izrazni medij, tj. jezik, natančneje slovenščino: "Jezik je podnebje." (str. 57) Nekoč je poezija kodificirala jezik. V sodobni poeziji se dogaja nasproten proces. Pesniški jezik prinaša v utečeno jezikovno rabo svobodo. Seveda Osojnik ni tako radikalen jezikovni reformator kot recimo Tomaž Šalamun. Kljub temu primerjava ni neumestna. Meje jezikovne svoboščine so precej ohlapne. V Osojnikovem besedišču se znajde marsikateri izraz iz pogovornega jezika. Njegov jezik se bralcu pred očmi preoblikuje v sproščen, razgiban obredni ples besed, ritmiziranih stavkov, ki z vrivki in zasoplimi stavčnimi etudami razbijajo zunanjo kitično razdelitev pesmi. Plod neukročene verbalne domišljije je pesniška magma, v kateri se vzkliki začudenja neopazno zlijejo s spominskimi reminiscencami, subjektivno obarvani doživljaji z globljimi življenjskimi resnicami v fluiden tok doživetij, čutnih senzacij, misli, sanj, fantazem in psihičnih projekcij. Notranje bralčevo oko se v *Luskah in perju* pretika skozi plasti različnih izkušenj, bega z enega pramena na drugi.

Pesniški jaz, kakršen se poraja, raste, nastopa v prostorih Osojnikove poezije, s posebnim, nepojasnljivim magnetizmom vleče nase najrazličnejša bitja in stvari, se ogleduje v njihovi lepoti in se navsezadnje zlije z njimi v okultni panteizem.

Tea Štoka